

ДО

ЧЛЕНОВЕТЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ

УТВЪРДЕНО СЪС ЗАПОВЕД № РД 38-558/15.09.2016 г.

НА РЕКТОРА НА СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

СТАНОВИЩЕ

**от професор д-р ВЕНЦИСЛАВ ПЕТРОВ СТОЯНОВ – Декан на
Юридическия факултет на Пловдивския университет „Паусий
Хилендарски“**

член на научното жури

**за представления за защита труд на проф. д-р Иван Русчев Русчев
на тема: „Престацията“, за присъждане на научната степен
„Доктор на науките“**

**по професионално направление 3.6 „Право“ (Гражданско и
семеино право)**

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Представям на Вашето внимание становището си върху научния труд, с който проф. д-р Иван Русчев се явява на публична защита за присъждане на научната степен „Доктор на науките“ по професионално направление 3.6 „Право“ (Гражданско и семеино право).

I. Биографична и административна справка

Д-р Иван Русчев е професор по гражданско и семеино право в Софийски университет „Климент Охридски“. Роден през 1957 г. в. Димитровград, през 1976 г. завършва Френската езикова гимназия „Ромен Ролан“ в Стара Загора, а през 1983 г. - Юридическия факултет на СУ "Св. Климент Охридски". Младши-съдия, а от 1984 г. - редовен докторант в Катедрата по гражданскоправни науки на Софийския университет, асистент в Юридическия му факултет от 1988 г. През 1994 г. защитава докторска дисертация („кандидат на юридическите науки“ по тогавашната терминология) на тема „Отговорността за съдебно отстранение“, доцент от 1999 г., професор в ЮФ на СУ от 2008 г. с хабилитационен труд на тема „Нормативните актове – източник на частното право“. Специализации в Колежа на Европа в Брюж през 1992 г. и едногодишна специализация в Университета в Женева през 1992 - 1993 г. Чел е лекционни курсове по повечето гражданскоправни дисциплини: гражданско право – обща част, вещно и облигационно право, търговско и застрахователно право, както в ЮФ на Софийския университет, още и в Бургаския и Варненския свободни университети, в Русенския университет право.

II. Общи бележки

На пръв поглед темата на дисертационния труд - престацията, изглежда като избор на част от обширната облигационноправна материя, сбор от различни видове престации и хипотези на такива. Всъщност обаче тя е твърде оригинална като подход към облигационната проблематика, а разработването ѝ в детайли съдържа теоретични обобщения и решения на големи научни и научно-приложни проблеми, които съответстват на съвременните постижения и представляват значителен и оригинален принос в науката.

Когато се разглежда един представен за защита дисертационен труд, основният въпрос е дали избраната тема е дисертабилна? Съдържа ли проблем, който не е разработен или е слабо разработен в науката и може ли да бъде обект на монографично изследване? Отговорът в случая е категорично утвърдителен, темата отговаря на това изискване, съответно и на чл.12, ал. 3 от ЗРАСРБ, като представеното съдържание напълно оправдава очакванията - не само съдържа редица приноси, но и е налице цялостен нов поглед към проблема, което е представено в т. V от настоящото становище.

III. Съдържание на труда

Представеният дисертационен труд съдържа 538 страници. В структурно отношение включва увод, заключение, библиография, 1 264 бележки под линия, структуриран е в 4 глави, разделени на параграфи, а те вътрешно - на смислови подразделения, обособени като римски точки, като в почти всеки от тези раздели е направена вътрешна диференциация на точки и подточки, понякога достигащи до няколко степени.

В Глава I са поставени за разглеждане въпросите, свързани с общото понятие за облигационното правоотношение: облигацията като отношение и неговото съдържание - вземането и задължението. Обсъждани са въпросите относно субективното право, правния интерес, конкуренцията на притезания, правното задължение, т. нар. несъщински задължения, отговорността на длъжника, кредиторския интерес, естествените задължения и нравствения дълг. Въпросите са детайлно изяснени както от теоретично, така и от чисто практическо гледище. Авторът е изказал редица свои възгледи, някои от които вече споделяни в научната книжнина, а други - напълно нови.

В глава II се разглеждат проблемите, които понятието за престацията и видовете престации поражда. Предложените критерии за систематизирането им са нови и са резултат от преосмисляне на съществуващи вече класификации, в опит за тяхното усъвършенстване. Доста задълбочено са представени престациите с оглед на действията, необходими за изпълнение на задълженията и престациите с оглед начина на изпълнение. Всеки от различните видове престации е представен чрез критичен анализ, като е обърнато специално внимание на престациите за *dare* (подпараграф 3-а – озаглавен „Задължение за прехвърляне на собственост (*dare*)“), на паричните задължения, тези за лихва (подпараграф 3-б, озаглавен „Парични задължения и задължения с право на лихва“), на действието на задължението за *dare* при договор в полза на трето лице – въпроси с голямо практическо значение, които пораждаят спорове в правната доктрина, все още нерешени еднозначно и в съдебната практика.

Глава III озаглавена „Съдържание на престацията при модалитети“ е посветена на модалните престации - условни задължения, срочни задължения и задължения, произтичащи от клауза за тежест. Обединяващото при тези видове задължения е спецификата на съдържанието на престацията при модалитетите. Разгледани са редица актуални въпроси относно задълженията, които възникват без срок, съотношението между правното очакване и субективните права, чиято изискуемост не е настъпила, действието на срока и условието. Принос на автора е изтъкнатото относно въпроса модуса – тежест. Чрез изследване на проблемите за същността на тежестта в правната ни литература, нейното приложно поле и отграничения от сходни фигури, авторът е поставил и обсъдил някои теоретични и практически въпроси с особена трудност като съотношението между уговорката за тежест и косвен завет, условията за валидност на модуса като клауза от съдържанието на сделката, иска за изпълнение на задължението, произтичащо от тежест и правните средства за защита срещу неизпълнението на задължението произтичащо от тежестта.

Глава IV е посветена на проблемите, свързани с престациите при множество длъжници и кредитори - солидарните и неделими задължения, тяхната правна същност, действие и особености, които както е известно, отдавна се определят в правната литература като „бурно море“ в облигационното право.

При изследването на поставените въпроси, авторът е обхванал всички публикувани у нас становища и на база критичния му поглед и сравнение с чуждите нормативни решения и доводи е успял да достигне до оригинални теоретични разрешения на спорните въпроси и да представи тяхното значение им в правоприлагането.

IV. Характеристика на труда

Първоначалното впечатление след прочита на монографията е за пълнота и изчерпателност, съчетано същевременно с усещането за компетентност и задълбоченост на автора, използването на различни научни подходи при изграждане на работата. Безспорно с представените си тези авторът ще провокира и други разсъждения, ще подбуди да бъде подложено на съмнение мнението му, или ще възбудил спор по не една тема, ще даде повод за нови дискусии и развитие на възгледите, довеждащи до продължаване на темата за престацията, нещо което той не скрива, че цели и че по този начин трудът ще е постигнал една от целите си.

V. Научни и научно-приложни приноси и достойнства на дисертационния труд.

Без да бъдат преповтаряни основните тези и заключения, до които авторът достига при продължителната работа над своя труд, ще направя опит да очертая най-важните приносни моменти и достойнства, които дисертационният труд съдържа.

Съчинението (както изисква ЗРАСРБ) е насочено към решаване на големи научни и научно-приложни въпроси, като авторът предлага оригинална систематизация на водещите тези в класическата и съвременната доктрина с

отчитане на по-новите разрешения в съдебната практика, съчетани с оригинални тези. Това придава безспорен приносен характер на труда. Изследвани са широк кръг централни за облигационното право въпроси, свързани с престацията, което само по себе си следва да се приеме като значим принос в научното осмисляне на този клон на частното право, а от друга страна - дава повод за нови дискусии и развитие на възгледите въз основа на достигнатите разрешения и обобщения.

Като научен принос следва да бъде посочен **на първо място** особеният поглед към проблемите на облигационното право – **чрез центъра на облигацията – престацията**. До момента обобщено изследване от тази гледна точка не е извършвано у нас, а доколкото е известно – и в позната ни чуждестранна литература.

Като конкретни приноси следва да бъдат изтъкнати:

Най-напред е проведено **разграничение между понятията обект и предмет на облигационното правоотношение**, на което би следвало да се признае приносен характер на труда.

Направен е нов прочит на проблема за имуществения и неимуществения интерес на кредитора, като предпоставка за валидност на договора.

Принос за правната наука, вкл. за общата теория на правото е разбирането за **съотношението между претенция, притезание и право на иск**.

С нови аргументи е обоснован и изводът, че **абсолютните права са непритезателни**, на тях не съответства насрещно правно задължение, но защитата им става чрез ново притезателно право. Обоснована е по нов начин и тезата, че до нарушаването им, абсолютните права не се развиват като съдържание на т.нар. абсолютни правоотношения, а в контекста на правната връзка, при която на правоимащия не противостои нито определено, нито неопределен кръг от задължени лица.

Конкуренцията на притезания е друг приносен характер в съчинението.

Изследвани са видовете престации., като е направена критика на недостатъчността и липсата на систематизация. Предложена е изцяло нова, детайлна класификация посредством различни критерии, въз основа на която е построена цялата работа. Предлаганите нови класификационни критерии относно видовете престации имат своето основание в характеристиките на отделните видове престации и са в състояние да внесат една по-ясна систематика сред тях. Направен е опит за изчерпване на всички елементи от предложената класификация на видовете престации, което придава пълнота на работата.

Новост в правната наука представляват и достигнатите изводи за съотношенията между понятията **„естествено задължение“ – „морален“ и „нравствен дълг“**.

Съществен принос представлява анализът на **един нов тип „несъщински“ задължения**, определяни с наскоро влезлия от немски и в българския правен речник термин **Obliegenheiten**, (несвършени задължения), който се интерпретира и като **„дълг към себе си“**.

Определено новост в доктрината представлява виждането за **последниците от неизпълнението на задълженията от типа Obliegenheiten и съотношението им с кредиторската забава**.

С приносен характер е обобщението и особеностите на изпълнението на задължението за *donee*, вкл. при договора в полза на трето лице.

Самостоятелно място заслужава изследването на паричните задължения – същността и функциите на парите и особено проблемите, свързани с лихвите, правилата за ограничаване на размера им, капитализацията на лихви и анатоцизма. Определено положителна оценка заслужава и формулираното единно понятие за лихва.

Приносен момент е виждането на автора относно престацията при договора в полза на трето лице, което категорично се различава от съществуващите становища и могат да бъдат считани като принос.

Научна новост представляват изводите на автора и тяхната аргументация относно **ефектите на събдването на условието** и критичния анализ на възгледите относно ефекта на невъзможното или неморално условие и тежест, както и относно ефектите на тежестта.

Интерес буди тезата на автора относно случаите, когато **тежестта е в полза на трето лице** и поставя въпроса за **разликата между нея и завета**. Разграничаването между прекия (непосредствения) и косвения (правоучредителния) завет се извършва от гледна точка на съдържанието на волята на завещателя. Авторът стига до извода, че когато тежестта, обременяваща наследник по завещание или заветник, е установена в полза на трето лице, тя би могла да се яви като съдържание на косвен завет за облагодетелствувания от нея, ако отговаря на изискванията за този вид сделки. Като съдържание на завет определя онази тежест, която се възлага върху наследниците по завещание и има за предмет имущественото им задължение да извършат правно или дори фактическо действие в полза на посоченото от завещателя лице. В този случай смята, че заветът може да бъде само правоучредителен, косвен, а не и пряк.

Като самостоятелен принос следва да бъде посочено изложението относно множество длъжници и кредитори, проблем, който у нас е разискван на ниво учебни материали и въпреки значимото му значение, е останал в страни от погледа на много автори и видимо е белязано от необходимостта за пълнота.

Като научна новост може да се посочи и развитата теза на несъщинската солидарност, вкл. нейните процесуалноправни аспекти.

Приносен момент е изследването на действието на неделимите задължения, което е силно negliжирано като материя в съвременните научни трудове и учебна литература, където основно се сочи само, че правилата за солидарните задължения се прилагат съответно към неделимите задължения.

VI. Критични бележки към труда и препоръки към автора

Поначало качеството на труда не предполага обширна критика, но като недостатък може да се посочи твърде обстойното разглеждане на проблемите на облигационното отношение, детайлното разглеждане на становищата в чуждата, съответно – в по-старата (формирана при действието на ЗЗД-отм.) доктрина, стремежът да се аргументират всички възможни за и против дадена теза, което на места утежнява изложението, стремежът към изчерпателност.

Запознаването с труда разкрива една характерна особеност на научните изследвания на проф. д-р Русчев, а именно навлизането в детайлите, аналитичност и полемичност, които се наблюдават във всичките му трудове. Бих му препоръчал да ги запази и занапред.

Самото заглавие на труда е формулирано кратко и ясно и това е с цел да се избегнат повторения или поставяния в скоби.

Характерът на критичните бележки също показва, че дисертационния труд е изработен изключително прецизно и отразява нивото на научна задълбоченост, характерна за вече зрелия автор.

VII. Заключение

Въз основа на изложеното, считам, че трудът със заглавие „Престацията“ представлява оригинално научно монографно съчинение, с приноси за развитието на правната наука и практиката, трудът разкрива един нов концептуален поглед, той *не само отговаря, но и надхвърля изискванията* на чл. 12, ал. 3 и 4 от Закона за развитието на академичния състав в Република България. Ето защо предлагам на научното жури за защита на дисертационния труд на тема „Престацията“, да присъди на неговия автор проф. д-р Иван Русчев Русчев научната степен „Доктор на науките“ в професионалното направление „Право“ 3.6. (Гражданско и семейно право).

С уважение:.....

(Проф. д-р Венцислав Стоянов)